

сѣзбириме модели киби эки ве экиден зияде негиз къошулувынен япыла. Зарфларнынъ къысымлары фонетик ве семантикаджа денъише.

Демек, къырымтатар дерслерини кечиргенде оджа зарф мевзусына буюк диккъят айырмакъ керек ве зарфларнынъ инджеликлерини анълатмакъ керек. Къырымтатар тилинде зарф сѣз чешитининъ огренюви А. Н. Самойлович, Б. Чобан-заде, Э. А. Къуртмоллаев, А. М. Меметовнынъ ишлеринде ачыкълана.

Базы бир сѣзлер эм зарф, эм сыфат манасында къулланылырлар. Зарф ве сыфатларны бир биринден айырды этмек ичюн бу сѣз чешитлернинъ маналарыны яхшы бильмек керекмиз, дигер тарафтан исе олар джумледе къулланылган функциональ аяметлеринен фаркъланалар. Оларнынъ не ерде сыфат, не ерде зарф олганларыны джумледеки маналарына бакъып, тайин этмек мюмкюндир.

Къулланылган эдебият:

1. Самойлович А. Н. Опыт краткой крымско-татарской грамматики / А. Н. Самойлович. – Петроград : Репринт изд-во, 1916. – 104 с.
2. Чобан-заде Б. Къырымтатар ильмий сарфы / Б. Чобан-заде. – Акъмесджит : Къырымдевнешр, 1925. – 187 с.
3. Къуртмоллаев Э. А. Татар тилининъ грамматикасы. 1 къысым. Фонетика ве морфология / Э. А. Къуртмоллаев. – Кърым АССР : Девлет нешрияты, 1940. – 212 с.
4. Меметов А. М. Крымтатарский язык : в 2-х ч. / А. М. Меметов, К. Мусаев. – Симферополь : Къырымдевледнешир, 2003. – Ч. 2 : Морфология. – 288 с.
5. Проблема словообразования в тюркских языках. – Казань : Фикер, 2002. – 368 с.
6. Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков. Лексика. – М. : Наука, 2001. – 822 с.
7. Шукюров А. Д. Первообразные наречия в азербайджанском языке / А. Д Шукюров // Тюркологический сборник / Ан СССР Ин-т востоковедение. – М. : Наука, 1966. – С. 137-145.

Кандрашова Л.І.

УДК 316.647.5:[378.1+631.145.007.2]

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТАМИ-АГРАРІЯМИ ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ АПК

Проблема пов'язана з тим, що існують різні погляди на поняття толерантності, а формування толерантності як професійної якості майбутніх фахівців-аграріїв взагалі ще не було предметом наукового розгляду.

Метою дослідження є обґрунтування проблеми формування толерантності у студентів-аграріїв ВНЗ.

На підставі мети визначені **завдання дослідження**:

На основі аналізу педагогічної літератури й анкетування студентів ВНЗ III-IV рівня акредитації виявити рівень вивчення даної проблеми і визначити шляхи формування толерантності у студентів-аграріїв.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що для майбутнього аграрія, який повинен орієнтуватися у сучасному потоці професійної інформації та у сучасному світі, де толерантність є невід'ємною частиною особистості й суспільства, це має важливе значення. У зв'язку з цим на перший план висувається проблема формування толерантності майбутнього фахівця-аграрія у процесі професійної адаптації у ВНЗ.

«Освіта, процес розвитку та саморозвитку людини, що пов'язаний з оволодінням соціально значимим досвідом суспільства, втіленим у знаннях, уміннях, творчій діяльності та емоційно - ціннісним ставленням до світу; необхідна умова діяльності особистості і суспільства із збереження матеріальної і духовної культури»[1, с.173].

Завдання студента у аграрному ВНЗ полягає не тільки у здобутті професійних знань, умінь та навичок, але це й багатогранна система становлення молодшої людини як фахівця і як розвинутої особистості у цілому. Період навчання у аграрному ВНЗ – складний і цікавий процес, процес, під час якого відбуваються зміни з молодшою людиною як фізичні, так і психологічні, формується світогляд, студенти адаптуються до нових соціальних, професійних і психологічних умов. Набуття професійно важливих якостей безперечно є важливою частиною формування майбутнього спеціаліста АПК. Спроможність випускника аграрного ВНЗ бути конкурентним на ринку праці не обумовлена тільки наявністю диплома про вищу освіту, а головним є практичні знання й уміння.

Гершунський Б.С. [2, с.21] вважає, що «Освіта та суспільство невіддільні. Це єдина система, істинні масштаби нами поки ще не усвідомлюються належним чином». На його думку освіта має три основних значення:

1. Освіта як надбання особистості.
2. Процес надбання особистістю свого власного досвіду.
3. Система становлення гідності у людини.

Якщо обґрунтовувати мету вищої освіти, то першорядне значення має толерантність. Толерантність (від лат. *tolerantia* - терпіння) – терпіння по відношенню до інших людей, які відрізняються за переконаннями, цінностями та поведінкою. Толерантність як характеристику комунікативності слід відносити до культурного явища [3].

Толерантність – багатозначне поняття, так, наприклад: переклад з англійської мови – готовність без протесту сприймати особистість чи річ; з французької - повага до свободи іншої людини, її думок, поведінки, політичних і релігійних поглядів; з китайської – прояв великодушності по відношенню до інших; з арабської – прощення, м'якість, співчуття, прихильність, терпіння, прихильність до інших; з персидської – терпимість, витривалість, готовність до примирення.

Для майбутнього спеціаліста-аграрія толерантність є дуже важливою рисою, тому що, з одного боку, керівництво колективом (підлеглими), стійкість до стресів, наявність швидкого пошуку у прийнятті рішень і терпіння, з іншого боку, необхідність забезпечити суспільство якісною продукцією у повному обсязі. Розуміти та добре мислити, уважно слухати та чути інших - це лише частина рис характеру, які розвивають викладачі у студентів-аграріїв.

Толерантність – це не уступка, поблажливість або потворство. Це, насамперед, активне ставлення до реальності, сформоване на основі універсальних прав і свобод людини.

Толерантність необхідна у відносинах як міжособистісних, так і на рівні родини. У школах і університетах, вдома і на роботі необхідно укріпляти дух толерантності та формувати відкриті відносини, увагу один до одного й солідарність. («Декларация принципов терпимости», утверждена резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года).

Формування толерантності у студентів-аграріїв ВНЗ - це насамперед вміння розкривати та акцентувати увагу на: повазі один до одного, прийнятті різних культур, розуміння цінності світу, прав людини і демократії, умінні попереджувати конфлікти й вирішувати їх. Майбутні фахівці АПК повинні вміти користуватися толерантністю у своїй роботі, так як, у першу чергу, вони працюють з людьми. Праця «на землі» дуже важка й відповідальна, вона потребує терпіння, розуміння, поваги та розвинутого людського фактора. Толерантність у відносинах між людьми є своєрідним мостом поєднання власного й суспільного, це різні погляди та єдність - « толерантність закликає стати соціальною нормою, забезпечивши стійкість до конфліктів, тим самим забезпечення миру...» [4, с. 3].

Так, наприклад, Асмолов А.Г. [5] виділяє три основні аспекти толерантності:

1. Толерантність як стійкість.
2. Толерантність як терпимість.
3. Толерантність є допуском, допустимістю, допустимим відхиленням.

На думку Шрейдер Ю.А. [6, 7-24], толерантність – це якість особистості, яка протиставляється стереотипності й авторитаризму. Толерантність є необхідністю для успішної адаптації людини до нових умов. Якщо ця риса відсутня, людина проявляє категоричність, нездатність адаптуватися до змін будь - якого плану.

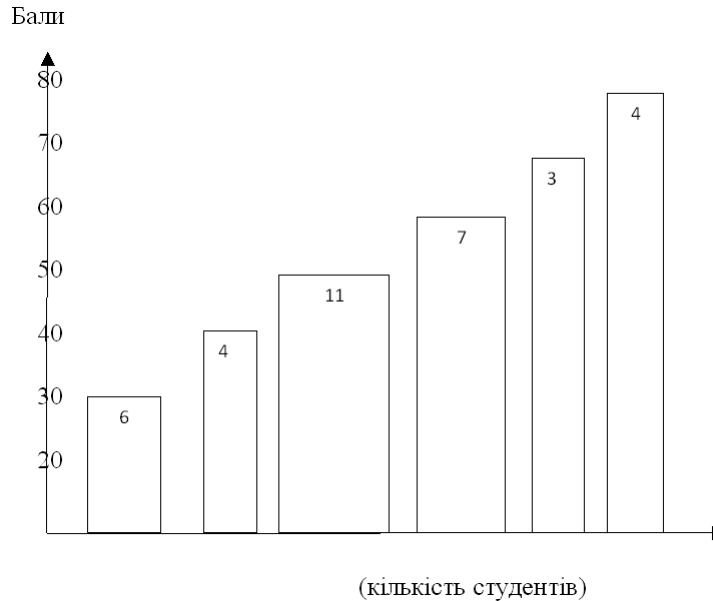
На наш погляд, після закінчення аграрного ВНЗ майбутній спеціаліст повинен мати такі риси :

1. Вміти встановлювати доброзичливі контакти з людьми.
2. Вміти глибоко розуміти життя та події, які відбуваються з ним.
3. Вміти приймати інших людей такими, які вони є.
4. Вміти орієнтуватися у ситуаціях.
5. Вміти розвиватися творчо.
6. Вміти контролювати свої емоції.
7. Вміти користуватися професійними навичками і знаннями.
8. Вміти брати на себе відповідальність за самого себе і за інших людей.
9. Вміти користуватися вольовими якостями при досягненні мети.

Таким чином, для сучасного студента-аграрія має велике значення розвиток толерантності. Формування толерантності у студентів аграрних ВНЗ повинно об'єднати для досягнення мети науково-педагогічних працівників (деканів, заступників деканів з виховної роботи, кураторів, викладачів, раду самоврядування студентів у ВНЗ).

Розглянувши поняття толерантності і зрозумівши необхідність розвитку перерахованих рис, нами було проведено дослідження студентів-аграріїв четвертого курсу факультету ЛСПіМГ. Дана методика розроблена Бойко В.В. для діагностування толерантності особистості у процесі спілкування. Чим вище число набраних балів, тим вищий ступінь нетерплячості до оточуючих.

**ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТАМИ-АГРАРІЯМИ
ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ АПК**

У результаті даного дослідження можна побачити, що 6 (18%) студентів набрали від 20-30 балів - мають високий рівень толерантності, 25 (70%) студентів із 35 набрали від 30-60 балів - рівень даної якості характеру на середньому рівні, 4 (12%) студенти набрали від 70-80 балів, рівень толерантності знижений.

Отже, виявлені показники свідчать про те, що у студентів четвертого курсу сформованість толерантності знаходиться на недостатньому рівні, який потрібно розвивати у подальшому навчанні, саморозвитку й самовихованні. У 4 студентів із 35 опитуваних ця риса занижена, що свідчить про завищені вимоги до оточуючих, нездатність бути лояльним, приймати і розуміти думку інших.

Джерела та література:

1. Большой Российский энциклопедический словарь. – М. : Науч. изд-во «Большая Российская энциклопедия», 2003. – 1888 с.
2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века : учеб. пособие для самообразования / Б. С. Гершунский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Пед. об-во России, 2002. – 512 с.
3. Словарь по политологии / под ред. проф. В. Н. Коновалова. – Ростов н/Д. : Изд-во РГУ, 2001. – 285 с.
4. Скуратова О. Б. Проблема формирования социокультурной толерантности у учащихся в системе начального и среднего образования через приобщение к культурному многообразию современного общества : [Электронный ресурс] / О. Б. Скуратова. – Режим доступа : <http://www.oim.ru/reader>.
5. Асмолов А. Г. На пути к толерантному сознанию / А. Г. Асмолов. – М. : Смысл, 2000. – С. 7.
6. Шрейдер Ю. А. Утопия или устройство / Ю. А. Шрейдер // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности. – М. : Прогресс, 1990. – 495 с.